

# Fehér Lovag

*IN MEMORIAM FRATER GEORGIUS*

VI. szám

2005. Szent Mihály-nap

*J. JÓZSEF DÁNIEL MIHÁLY*

## *PÁLOSOK KÖNYVE*



*ARANYKOR*

*XV. SZÁZAD*

*- részletek -*

harmadik  
folytatás

**1401.** Új pápai bulla foglalja össze a pálosok tevékenységében bekövetkezett fontos változást: szerzeteseik ezután már bárhol prédikálhattak.

**1404.** 12 pálos szerzetes kelt útnak Rómába, akiket a pápa a San Salvatore in Onda templomban, Róma központjában, a Tiberis partján telepített le, ahol házat is építhettek maguknak.

Olaszországban a pálosok megtelepedtek még Milánóban és Nápolyban; a *procurator generalis*: a rendi ügyvivő feladata volt, hogy a Szentszék és a Pálos Rend vezetője között közvetítsen.

Zsigmond király és Borbála királyné 1408-ban megalapította a Sárkány Rendet (Ordo Draconum), a kereszténység védelmében, az igaz hit érdekében küzdő vitézek kitüntetéséül, melynek jelvényéül egy, a hátán keresztet hordó sárkány szolgált. Védőszentjük Sárkányölő Szent György – Szent Mihály földi megfelelője –, ennek majd történetünk kapcsán lesz újra jelentősége, ötszáz év múlva, a harmadik évezred hajnalán... Zsigmond király ezután három évvel lett német-római császár.

**1404.**

BOLDOGSÁGOS SZŰZ kolostor.

Kamenszko (ma Kamensko, Horvátország).

Mai állapot: működő pálos kolostor (horvát).

István modrusi gróf özvegye, Katalin alapította. 1556-ban a kolostort elhagyták, 1579-ben lerombolta a török. 1683 után újjáépítették, 1704 után már perjelség volt. 1786-ig folyamatosan működött. 1972-ben lengyel segítséggel ismét felújították.

**1408.**

KERESZTELŐ SZENT JÁNOS kolostor.

Újháza, Kurityántól É. (Borsod-Abaúj-Zemplén megye).

Mai állapot: rom.

Perényi Imre titkos kancellár/nádor alapította. 1418-ban épült fel. 1540-1549 között elnéptelenedett. 1560-ban lerombolták.

**1410.** Általános perjel: László. (1412-ig)

Két év múlva lemondott.

**1411** előtt.

SZŰZ MÁRIA (SZENT ANNA) kolostor.

Tokaj (Borsod-Abaúj-Zemplén megye).

A Rác-család alapította. 1466-72-ben Szapolyai Imre újraalapította. 1536/37-ben Serédi G. lerombolta. 1723-tól piaristáké/helyén a XVIII. században kapucinus kolostor épült.

Tokajban két pálos rendház fennállásáról vannak adataink. E két rendház idővel egybeolvad. 1411-ben már fennállott Tokajban egy Szent-Annához címzett pálos-monostor; a másik, Boldogasszonyról címzett rendházat 1476-ban Szapolyai Imre alapította, melyet 1537-ben Serédy Gáspár szétrombolt. Terebesre 1500-ban telepített Perényi Imre nádor pálosokat.

**1412** előtt.

SZENTHÁROMSÁG kolostor.

Szenttrinitás (Guzsik T. szerint a falu 1310 körül már létezett a mai Gönc, Ruzska, Regéc háromszögben.

**1412.** Általános perjel: Ethei György. (1418-ig)

Másodszor választották meg.

**1412.**

SZENT ANNA kolostor.

Dobrakutya (ma Dobra Kuća, Horvátország).

Mai állapot: temploma fennmaradt.

Dobrakwthyai Nelepech fia Benedek alapította. A törökök 1459 és 1537 között háromszor is fölégették és lerombolták.

**1412.**

BOLDOGSÁGOS SZŰZ kolostor.

Crikvenica (ma Horvátország).

Frangepán Miklós bán alapította. A XVIII. században már noviciátusa volt. 1786-ig folyamatosan működött. Katonatiszti szálláshely lett.

Crikvenica a magyar-horvát tengerpart jelentős városa volt, a Frangepánok birtoka; a vár Kotor hegyén állott, ennek alján épült Szent Antal temploma kis faluval. Frangepán Miklós bán telepítette ide a pálosokat, hogy azon a vidéken is terjesszék a kultúrát. A kolostorban sok műkincs, és különösen sok festmény volt, melyek mind elkallódtak, egyetlenegy kivételével, ami a kolostor pálosok részére történő átadását ábrázolja.

**1413** előtt.

SZŰZ MÁRIA kolostor.

Nagyfalu, Szilágynagyfalu (ma Nuşfalău, Románia) Zilahtól kb. 25 km Ny.

A zárdát egy 1454-ben kelt oklevélnek szavaiból kitetszőleg Losonczi István, felesége és fia alapították. Más források szerint a Losonci Bánfi-család (Dénes) alapította. 1602-ig működött. A falun kívül dél felé a Berettyó folyó jobb partján állott a kolostor, amelyet 1556-ban lebontottak.

Klastromtető-domb, Barátrét. Váradtól északra a „fejér barátok” klastroma állt a XIV-dik században. A kápolnai klastrom a vidék Pálos-rendű klastromainak feje volt; hozzája tartozott a nagyfalusi (Szilágy vm.) is, mely felett felsőséget gyakorolt.

1493. április 19-én a kolozsmonostori convent tanúsítja, hogy a Pálos-remeték nagyfalusi klastromának főnöke Pál barát („ord. sancti Pauli primi heremite prior clausi b. Marie virg. supra oppidum Naghfalw fundat”), bizonyos krasznamegyei helyek birtokába jut. 1556-ban II. János király L. Bánfi Istvánra ruházza a szentpáli remeték rendjének a krasznavármegyei Nagyfaluban levő zárdáját. 1563-ban a nagyfalusi rend főnöke, Gergely, a maga és társai nevében, a zárdát és minden javait 300 magyar forintért – a visszaválthatás feltétele alatt – zálogba adja Báthory István-nak.

A Szent Pál-szerzetesek nagyfalusi zárdáját és annak tartozékait Báthory Kristóf, erdélyi vajda Losonczi Bánffi Farkasnak és Kristófnak adományozta.

A nagyfalusi klostrom, melyet még 1556-ban elpusztítottak. A zárda köveiből építették a Bánffiak a nagyfalusi kastélyt. 1724-ben üti föl magát az érte folyt perlekedés, midőn átírják Mosóczi András, szentpáli szerzetes, ellenmondását és tiltakozó levelét a nagyfalusi kolostor és annak javaira nézve a Báthoryak ellen, mivel a Rend azon javakat 300 frtéért úgy adta zálogba. Báthory Andrásnak, Istvánnak és Kristófnak, hogy visszaválthatják. 1725-ben is fentartja rendjének jogigényét a Nagyfalva mellett alapított zárdához és tartozékaihoz. 1777-ben Mária Terézia királynő új vizsgálatot s új itélethozatalt rendel el.

**1414** előtt.

SZENT MIKLÓS kolostor.

Modruš, Gvozd (Horvátország).

1380 körül alapította Frangepán János a falutól délre lévő kolostort, ám a romok, melyek ma is állnak, nem annak az eredeti kolostornak a maradványai (melyben valaha 80 pálos szerzetes élt), hanem azé, amit már 1708-ban, a pálos Matevcsich újíttatott fel.

1491-ben kifosztották. 1553-ig működött. 1706-ig lakatlan volt, majd újra perjelség lett.

**1416.**

SZŰZ MÁRIA kolostor.

Pókafalva (ma Păuca, Románia) Gyulafehérvártól kb. 25 km K., D-K.

László nagyszebeni prépost alapította. 1448-ban a ferenceseké lett, mert a pálosok a török beütések miatt elhagyják. Templomát 1784-ben felújították.

**1417.** A pápa engedélyezte a kolostorok templomaiban a prédikálást, és a „halál órájában való föloldozást”, azaz az utolsó kenetet.

A Rend erősödésének tudható be az is, hogy újabb pápai bulla eredményeképpen ezután a Magyar Királyságban – és csak itt – lehetett megválasztani a Rend vezetőjét. Ez Péter kezdeményezésére, Zsigmond király ajánlásával, pápai engedéllyel jöhetett létre.

Ekkor utazott La Grande Chartreuse-be, a karthauziak központjába egy pálos szerzetes, hogy korábbi privilégium alapján egyszerre, a karthauziaknak juttatott addigi összes kiváltság másolatát megkapja, és ezáltal a Pálos Rend a karthauziak összes joga és kiváltsága birtokába jusson; ez volt a *communicatio privilegiorum Carthusianorum*.

**1418.** Általános perjel: IV. Péter. (1424-ig) „Az éjszaka sötétjétől természet-szerűleg borzadt”, ezért gyertyákkal világított maga előtt.

**1424.** Buzgót Laczkfi(?) Jakab üldözései miatt elhagyták a testvérek.

**1424.**

Ranna (Ausztria).

Neidegh János alapította. 1672-ben még állott. 1888-ban romjairól rajz készült. A pálosok az ottani plébánia vezetését is elvállalták.

**1426.** Általános perjel: Lukács. (1428-ig)

**1427–1440.**

SZŰZ MÁRIA (SZENT LÉLEK) kolostor.

Porva (Veszprém megye).

Mai állapot: barokk temploma fennmaradt.

Gilétfy Miklós/Garai Miklós és fia László alapította. 1546-ban elnéptelenedett. 1638-tól Pápa városáé lett. 1782–1784 között új templomot építettek, ma is áll.

A régi templomból fennmaradt Szapolyai Orsolya sírköve.

**1429** előtt.

SZENT MIKLÓS kolostor.

Mai állapot: rom.

Vállus (Zala megye).

„Szent Miklós kútja közelében” épült. Az 1500-as évek elején megszűnt.

**1431.** Általános perjel: „Jámbor” Ferenc.

Előtte Nosztrán volt vikárius.

Ferenc atya pápai bulláért folyamodott, hogy a Rend mindenkori vezetője ne lehessen négy évnél tovább hivatalban, „kivéve, ha az illetőt mindenki megfelelőnek és alkalmasnak találja”; egy másik engedélyt is kért, a kolostorok betegei mindennemű szentségének kiszolgáltatásáról. Ekkor már templomokat és oltárokat emelhettek, és templomaikat az általános perjel szentelheti fel. A Rend vezetése után több évig kormányozta a nosztrai konventet.

Csodáival is kitűnt. Ezért is mondja majd Kapisztrán Szent János: „Ha valaki szenteket akar látni, menjen Nosztrára! ... Ott biztosan most is sok testvér pihen a sírjában romlatlan testtel. Ezek között nyugszik Ferenc atya is, várva a boldog feltámadást.”

**1431.**

SZŰZ MÁRIA kolostor.

Bolondóc, Beckó (ma Beckov, Szlovákia).

Stibor vajda akart kolostort alapítani, a husziták hiúsították meg. 1447-ben ágostonosok költöztek be. 1659-ben elpusztult.

**1434.** Általános perjel: II. Benedek.

„A káptalani atyák egyhangú beleegyezésével elhagyta a torpai kolostort.”

Torpa, Tarpa (Heves megye) 1434-ben elpusztult.

**1439.** Újabb pápai oklevél, hogy ezután minden szökőévben válasszák meg a Rend új vezetőjét, akik csak negyven év felettiak lehetnek; ez a választási rend 1440-től 1576-ig volt érvényben.

**1441.** Általános perjel: Márton. (1444-ig)

Megválasztása után egy évvel a domonkosok őt is, a Rendet is, szóban és írásban egyaránt támadták az ágostoni elnevezés miatt, ezért Márton atya a pápánál újfent megerősítette a Rendet: „pótolva minden jogi vagy ténybeli hiányosságot, nehogy valaki megtámadhassa.”

A domonkosok és a ferencesek kifelé működő, cselekvő vallásos lelkiületet képviseltek, a pálosok befelé ható, szemlélődők voltak.

**1444.** Általános perjel: Briccius. (1448-ig)

Briccius, Bereck, Böröck. Itáliában végezte tanulmányait, majd váradi prépost lett, „de íme, hirtelen megváltozott”, és ezekről lemondván belépett a Rendbe. Munkái: *De confirmitate servanda; De studio vana vitando; De cavenda longa locutione és De humili sentire sui ipsius.*

**1446.**

SZENT MARGIT kolostor.

Dömös (Komárom-Esztergom megye).

Mai állapot: rom.

XII. századi Szent Margit prépostság volt, utánuk adományozta a pápa a Rendnek. A következő pápa visszavette...

Nyergesújfalu. (Uyfalu) A várostól délre található Pusztamarót. A környék egykor az esztergomi érsekség vadaskertje volt. Területén – a helyi hagyomány szerint – a vörösbarátok monostora állt.

**1446.** Hunyadi János egy okleveléből tudhatjuk, hogy a szentlőrinci kolostor évi negyven aranyforintot kap mindaddig, míg az összeg a kettőezer forintot el nem éri.

**1447.** A beregi kolostor minden iratát rablók égették el.

Élt ekkor egy Mihály nevű testvér [Michael de Hungaria?] Szentlőrincen, akivel sok baj volt. Egyszer, egy domonkossal szembeni nyilvános vitában megvédte Szűz Mária becsületét, ám ezután még elbizakodottabb lett, rendfőnök akart lenni. Végül is elhagyta a kolostort, külföldre távozott, viszont sok könyvet is elvitt magával...

Briccius atya keményen bánt az iszákos testvérekkel: „Először fenyítsék meg őket. Másodszor bőjtöljenek kenyéren és vízen. Harmadszor ítéljék börtönbüntetésre őket.”

Ekkor volt Bálint mester a római Santo Stefano Rotondo perjele.

**1448.** Általános perjel: III. István. (1452-ig)

„Jeles” Istvánnak is nevezték, becsületessége és buzgósága miatt.

**1448.**

Tövis (ma Teiuș, Románia) Gyulafehérvártól kb. 20 km É-K.

Hunyadi János alapította. „Tövisen a pálosok templomának sekrestyéjében látta a hollót a gyűrűvel kőbe vésve és a templomon e föliratot: »*Anno Domini MCCCCXXXVIII Johannes de Hunyad Regni Hungariae Gubernator.*« (Josephus Benkő: *Transsilvania*)

Valószínűleg ferences kolostor volt. Tövis később 1701-ben bukkan fel újra, akkor már egyértelműen pálos kolostorként.

**1449.** István mellett Briccius volt a Rend helyettes vezetője.

**1450.**

SZENT KATALIN kolostor.

Gönc (Borsod-Abaúj-Zemplén megye).

Árpád-korabeli kápolna helyén épült, utána lett a pálosoké. A század vége felé megnagyobbították.

**1450** körül Pápán már voltak pálosok.

**1452.** Általános perjel: IV., „Fúró” István. (1456-ig)

Lőrinc testvér helynöksége alatt végezte a Szentlőrinc közelében lévő Mária-Magdolna iskolát. Vezetése után is Szentlőrincen maradt – Óbudai Palkó lett a szolgálója –, halála után ott temették el.

**1452.**

BOLDOGSÁGOS SZŰZ kolostor.

Novi (ma Novi Vinodolski, Horvátország).

Frangepán Márton gróf alapította. 1786-ig működött.

Novi (Novi feletti, Ospa hegyen?). 1463-ban lett a modruši káptalan székhelye. Itt alapította meg Frangepán Márton herceg a pálosok kolostorát, amiből a temetőkápolna maradt fenn, ennek boltozata 1916-ban beomlott.

**1452.**

SZENT PÁL kolostor.

Újvár (ma Güssing, Ausztria).

Frigyes császár alapítása.

Első perjele Szegéded Bálint volt, később általános perjel.

**1454.** A magyar pálosok megkapták a római Santo Stefano Rotondo-templom, valamint a zarándokház és templom kezelésének jogát. Ahhoz, hogy feladatukat el tudják látni, Róma közelében, Celsanoban kaptak birtokot, melynek jövedelme segítette munkájukat. Az adományt Kapusi Bálint, pálos *penitenciaris*: gyóntató, érdemelte ki a pápánál, aki ekkor bízta a magyar pálosokra a templom liturgikus ellátását, s 1488-ban számukra a templom mellett kolostort is építtetett.

Kapusi Bálint a Szent Péter-templom magyar gyóntatójának kérelmére, a pálosrendnek adta a dömösi monostort, s annak perjelévé őt nevezte ki ... a ki ekkor már késznek nyilatkozott az ellentétek kiegyenlítésére, elment ezzel a kérvénnyel Rómába, egyúttal benyújtotta a pápának a dömösi monostorról való lemondását.

Az első római pálos kolostor a San Salvatore in Onda templom mellett volt, míg a pápa 1454. augusztus 12-i apostoli levelében a Santo Stefano Rotondo templomot adományozta a Rendnek. 1579-ben alakult a Collegium Hungaricum, akkor ezeket visszavették...

A Santo Stefano Rotondo az V. században épült, Róma legnagyobb pontján, a Monte Celio magaslatán, Szent István *protomartir*: első vértanú tiszteletére. Ez a jeruzsálemi Szent Sír-templom és az ókeresztény templomoknál is ismert köralakú szentély megntcsak emlékeztet az atlantiszi tudásra, mely keveredett a pogánynak nevezett hagyományokkal, és itt mindezeket keresztény motívumokkal ötvözte.

Az oltárkorlát hátsó bejáratánál jelenítették meg az első, vértanú Szent István élet-történetét, mártíriumát, a halála után hozzá kötődő csodákat; a vértanú megjelenik Géza fejedelem feleségének, Saroltnak álmában, és megjövendőli fia, Vajk születését. A jeleneten – mely erősen emlékeztet a Képes Krónika miniatúrájára – Sarolta fejedelemasszony ölében ruhátlan csecsemőt tart; ágya mellett Szent István protomártír áll, és aranykoronát nyújt Saroltnak.

A Santo Stefano templomában található Lászlai János, a római pálos kolostor lakójának, a Szentföldet is megjárt telegdi főesperesnek, gyulafehérvári kanonoknak sírja;

ő 1518-tól 1523-ban bekövetkezett haláláig, a római magyar zarándokok gyóntatója volt. Végrendeletéről Gyöngyösi Gergely gondoskodott.

A templom oszlopcsarnokának csaknem életnagyságú makettje hazánkban több helyen is látható volt; egészen 2002-ig...

**1455.**

SZENT KOZMA ÉS DAMIÁN kolostor.

Baska/Beska (ma Horvátország).

Frangepán János alapította. 1618-ban lerombolták.

**1455.** István atya a „meghaltak könyveit” Szentlőrinc-re vitette.

**1456.** Hunyadi János. Érdemeit ismerhetjük a történelemkönyvekből, diadalainak emléke a minden délben hallható harangszó – ami ékes bizonyítéka Európa mindenkori keresztény voltának –, ám amikor saját temetéséről végrendelezik, az már nem a hagyományos egyházi szertartások szerint történik. Bemegy egy templomba, körülötte természetesen pálosokkal, lefekszik az oltár elé, és hat hatalmas gyertyát gyújtat meg. Kettőt lábhoz, kettőt fejhez, kettőt derékhoz helyeztet, s a következőket mondja: „Mire a gyertyák leégnek, én már halott leszek!” Az ő halála indíthatta el pályáján kisebbik fiát, Mátyást.

**1456.** Általános perjel: Fekete Vince. (1459-ig)

„Mindig szerette a tömegtől távoli csendes helyet.”

**1459.** Általános perjel: II. András. (1460-ig)

András atya lett a Rend helyettes vezetője.

Hunyadi „Corvin” Mátyás. Utolsó szakrális királyunk – aki még ténylegesen is király lehetett – uralkodását nemcsak a pálosok készítették elő egyik fő feladatukként, hanem azt Kapisztrán Szent János is megjósolta, még a gyermek Mátyás kiskorában.

Hogyan is írták le születését? „Mintha vizek áradásából bukkant volna föl a lelke.”

Mátyás herceg 1457-ben került fogságba. Báthory László (cc1420–1484) azidőtájt jön fel társaival remete-barlangjából, és a következőket mondja: „Mostantól kezdve elérkeztünk abba a korszakba, hogyha valaki házasodni akar, úgy fog élni, hogy a házasságából nem fog gyermeket várni, amikor pedig házas, úgy gondolja, hogy özvegységben van. Aki épít, mostantól kezdve olyan, mintha nem akarna abban lakni, amit felépített, aki szőlőt művel, mostantól kezdve úgy műveli a szőlőjét, mintha nem akarna a szüret idején jelen lenni!”

Báthory László gyermek- és ifjúkoráról keveset tudunk. Egyes források szerint részt vett Hunyadi János oldalán a török elleni harcokban, majd a László és Mátyás hercegek elleni ármánykodások idején, kiábrándulván a világból, belépett a pálos rendbe. „Otthagya a világ madárfogó hálóját.”

Szerzetesi életének java részét a szentlőrinci főkolostorban élte le, újoncmester lett. Majd hosszú időn át remeteként dolgozott egy barlangban – ma Báthory-barlang, az akkori Hársfa-hegy alatt –, ottani munkájának lett gyümölcse a Szentírás első, valószínűleg teljes, magyarázatokkal is ellátott magyar fordítá-

sa. *Bibliam et plurimorum vitas hungarice conscripsit*: „Az egész Bibliát és sok szentnek az életét megírta magyarul.”

Ennek egyértelmű bizonyítéka Bod Péter 1766-ban megjelent könyvében (*Magyar Athenas*) található, egy kronológikus lista első elemeként:

»A Sz. Bibliának Fordításai és ki adatásai.

1. Bátori László Fordítása 1456-dik eszt.«

Báthory élete utolsó szakaszát a főkolostorban töltötte. A hagyomány szerint erdei miséje közben érte a halál. Szentlőrincen, a Szent István-oltár előtt temették el. Sírja a kolostorral együtt elpusztult a hódítók rombolásai alatt.

Báthory írásával tehát közel egyidejűleg jelent meg Mátyás király, és mintha ő is ismerné annak szövegét; aszerint cselekszik. Gondoljunk csak visegrádi építkezésére; milyen nagyszerű az a király, aki Európában a legcsodálatosabb palotát építi fel, s közben tudja, hogy az még fél évszázadot sem ér meg. Ez is a pálos misztériumok lényege.

#### 1459.

SZENT PÉTER kolostor.

Sveti Petar u Šumi (ma Horvátország).

Bencés apátság volt, utánuk kapta meg a Rend. 1598-ig működött, azután a jezsuiták próbálták megszerezni. 1616-ban németek foglalták el, akkor a velenceiek felgyújtatták. 1700 körül ismét betelepült, nagykáptalant is tartottak. 1783-ig működhetett, ma ismét élő kolostor!

1459. október 17. Técső. „Corvin Mátyás király rendelete és a Sz.-Pál első remete szerzetéhez tartozó remeték kérése folytán a Szt.-Mária klastrom birtokának Szaploncza felé eső határai bejáratnak.”

1460. Általános perjel: „Sovány” János. (1464-ig)

„Járványok idején a betegeket gondozta.”

Fennmaradt több híres *scriptor*: másoló szerzetes neve, például Jeles István és Szegetői Jakab testvér; utóbbi beszédek és zsoltármagyarázatot írt. Először a két legfontosabb szerkönyvet, a pálos missalét és breviáriumot jelentették meg.

Gyöngyösi írta: „Csak olyanok lehessenek másolók, akik meg tudják különböztetni a szótagot a betűtől.”

A könyvtárosoknak a könyvek első oldalára kellett jegyezni a tulajdonos ház és az adományozó nevét.

Pál testvér (Carneolus Tótpál) volt a lengyelországi *visitor*: vizitátor, más-képp egyházi felügyelő, „revizor”. Erdély vizitátora Miklós testvér volt.

Hunyadi Mátyás avval kezdte uralkodását, hogy visszaszerezte a Habsburgok által eltulajdonított koronát. Felépíti budai és visegrádi palotáit, szobrot állíttat apjának, testvérének, majd magának, és még valakinek: Luxemburgi Zsigmondnak. Kik is voltak a felmenői Hunyadi Mátyásnak? Itt most ne befolyásoljanak eddigi tanulmányaink, hanem az a lényeg, hogy mit mondott erről Mátyás. Amikor feltették neki a kérdést: „Kegyelmednek ki volt a nagyapja?”,

ő azt válaszolta: „Zsigmond király”.

**1464.** Általános perjel: III. András. (1468-ig)

Udvari ember, tudós volt, azután lépett a Rendbe. György atya idejében tanult; több kolostor perjelsége után lett a Rend vezetője. Pál szerdahelyi perjelt kiközösítette.

**1464.**

SZENT BERECK (SZŰZ MÁRIA) kolostor.

Monyorókerék, Kulm (ma Eberau/Eberun, Ausztria).

Mai állapot: temploma fennmaradt.

Bertold Ellerbach alapította, 1473-tól lakták. 1557-ben Zrínyi Miklós lebontatta.

**1464.**

SZŰZ MÁRIA kolostor.

Szalónak, Városszalónak (ma Stadtschlaining, Ausztria).

Mai állapot: barokk temploma fennmaradt.

Andreas Baumkirchner alapította. 1550-ig létezett. 1732-ben új templom épült.

A mai Portugália területén már a IV. századtól éltek remeték. 321-ben Lázár *anachoréta*: (pusztába) vonult remete emelt *eremitariumot*: remete-telepet. 472-ben Ábrahám templomot épített.

A XIII-XIV. században Fratres de Hispania néven remete-közösséget hoztak létre. Ennek tagjai csatlakoztak 1464-ben a Pálos Rendhez, amit a Szentszék 1493-ban hagyott jóvá, és ekkor vették át a magyar regulákat. Lisszabon, Setubal, Porto, Eborá volt jelentősebb házuk, utóbbiban kollégium is volt. Kegyhelyeket vezettek, lelkipásztorkodtak, gimnáziumokat tartottak fenn. Nagy hangsúlyt helyeztek a világi ifjúság nevelésére; két kolostorukban gyógyfürdőt is működtettek. 1495-ben tizen-négy hajóval Dél-Amerikába mentek misszióba, mindegyik hajón egy-egy magyar pálos testvérrel; közülük sok vértanúhalált halt.

**1466.** Mátyás király egy január 17-i oklevelében megadta a Rendnek a jogot, hogy saját birtokain ítélkezhessenek: „Patibulum, rotas, palos ac aliorum formentum”.

**1467.** Egy újabb oklevélben mindenkori ügyvédként kijelölt egy »Director causarum nostrarum«-ot, hogy az képviselje őket; „A pálosoknak nem az a dolguk, hogy pereskedjenek, hanem hogy imádkozzanak!” Az első ügyvéd Péceli Benedek volt.

**1468.** Általános perjel: V., „Jófiam” Péter. (1472-ig)

Mindenkinek ezt mondta: *Bone fili*: Jó fiam... Utazótársa Szombathelyi Tamás testvér volt.

**1470.**

Ekkor épül újjá Tokaj, Szapolyai Imre támogatásával.

**1470–1486.**

Tiszaberek (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye).

Bélteky Drágffy Miklós alapította. 1519-1541 között megszűnt.

1486-ban Drágfi Bertalan nekik ajándékozta Kis-Hodost.

Síkterepen épült, a kolostortól alagút vezetett Rozsályba (kb. 5 km), ami 1930-ban még járható volt!

„Dabar (Nógrád vm.) A határban még egy templomnak a nyomai láthatók, melynél egy beomlott földalatti folyosóra akadunk s ez, a hagyomány szerint, a hegyen épült templomba vezetett, melyen át a pálos-szerzetesek jártak egyik templomból a másikba. Ilyen földalatti folyosó állítólag a harangtoronyból is vezetett a templomba.” (Borovszky)

Kelemen atya, ékes beszédű szónok római perjel lett; beszédeit kivitte, ott is halt meg.

Mátyás egész életében támogatta a Rendet, a Magyar Biblia is méltó helyett kapott a Corvinák között, de jó királyunk halála után sok más kötettel együtt ez is elveszett, csak részletek maradtak meg; ez utóbbi a Jordánszky-kódexben található. Nem maradt ránk a szentek életéről írott műve sem, melyet Báthory valószínűleg latinból fordított. Egyes kutatók állítása szerint a vizsolyi kiadás is a Báthory-féle Bibliára támaszkodott. Erdélyben 1890 körül még emlékeztek a Magyar Bibliára...

Mátyás sokat járt a pálos kolostorokba, végignézte passiójukat is. Egyszer Szentlőrincen igencsak elérzékenyült, mert amit látott, az mintha magának Krisztusnak ostromozása lett volna, olyan szenvedést tapasztalt. A pálosok nem saját testükben szenvedtek, hanem újra átélték, ahogy Krisztus szenvedett az ostromozástól; maga a budaszentlőrinci vikárius is, a megostorozott Krisztus szinte összes szenvedését magára vette. Akkor már nem mint perjel volt jelen, hanem mint Krisztus; és Mátyás ezt látta, ez hatotta meg annyira, hogy így szólt a karzaton: „Óh szent férfiak, óh Isten harcosai, akikben semmi hiányosság nincsen, egytől egyig szent férfiak vagytok!"; írta Eggerer.

„Már a török uralom előtt is birtak a sz. Pál szerzetesek Budán három kolostort, melyek közül az egyik a mai vízi-városban, a másik Ó-Budán, a harmadik pedig a budai hegyek közt volt, azon környéken, hol most a Szépjuhászné nevű nyaraló van. Ezek közül csak a legutóbbinak maradtak fenn némi nyomai. Ezt Szent Lőrincz tiszteletére Lőrincz nevű rendfőnök alapította 1304-ben. Robert Károly király, Gróf Ováry János és Veneti Pál budai polgár, tetemes adományokat tettek e zárdának, névszerint 1312-ben megnagyobbították s pompásan fölépítették, úgy hogy ez a rend kolostorai között, nagyságra és gazdagságra nézve első volt. I. Lajos király a Velenczéből hozott Remete sz. Pál tetemével is megajándékozta. Mátyás király is különös kegyelettel vala e zárda iránt, s a zárdai biróságot a vérhatósággal is felruházta 1466-ban. Gyakran vendégül is beszólt a jámbor atyákhoz, mikor kíséretével a szomszéd Nyékben folytatott vadászat után pihenni akart. Történt egyszer, hogy épen ebéd idején érkezett ide Mátyás király; a kapus vonakodott, őt beereszteni, előbb jelentést tön a király megérkeztéről, mivel meg volt hagyva: hogy senkit se ereszszen be, mielőtt az előljárónak bejelentené. A zárda akkori előljárója, Gergely, hallván, hogy a kapu előtt a király várakozik, igen megijedt, s kinyitván a kaput, bocsánatért esedezett, hogy a kapus hibáját ne méltóztassék az egész szerzetnek felróni. »Ne ag-

gódjék, jó atya, mondá Mátyás, a kapus csak kötelességét teljesíté, s mi szolgáláti buzgalma miatt épen nem neheztelünk. Bár ti, folytatá a kíséretében levő grófok és bárókhöz fordulva, nekem hasonló engedelmességet tanusitanátok mindig.«" (*Vasárnapi Újság*, 1859. 11.sz.)

Mátyás király és a pálosok kapcsolata nem egyszerű szimpátián alapult. Mintha maga a Király és a Rend birtokában lett volna egy nagy titoknak, amely a Magyar Királyság megmaradásának zálogát jelenti.

Egy 1470 körül készült monostorkatalógus az egyetlen forrás, amelyből a vikariátusok beosztását ismerjük. Pázmány Péter még ismerte ezt a Máriavölgyben őrzött katalógust, és 1629-ben felhasználta azt a magyarországi kolostorokról készített jegyzékében.

20 vikariátus volt, amelyeknek élén a következő monostorok perjelei állottak: Szentlőrinc, Nosztra, Diósgyőr, Gombaszeg, Lád, Újhely, Ungvár, Bereg, Kápolna, Szentmihályköve, Szentlászló (Baranya), Told, Szentpéter, Garić, Remete (Zágráb), Csáktornya, Gvozd (Modrus), Örményes, Jenő és Csatka.

1471-ben a generális perjel a pápához fordult, és 10 nagyobb hazai monostor (Szentlőrinc, Diósgyőr, Újhely, Kápolna, Szentmihályköve, Örményes, Garić, Zágráb, Csáktornya és Lepoglava) részére búcsú engedélyezését kérte. Lepoglava kivételével mind egyúttal vikáriusi székhely is volt.

**1472.** Általános perjel: Gergely. (1476-ig)

Esztergomi kanonok volt, erről lemondván lépett be a Rendbe.

Tatai Antal 1467-ben iratkozott be a bécsi egyetemre, ahol magiszteri fokozatot szerzett. Szentlőrinci szónok volt; ő nyomtatta ki 1470-ben, Velencében mise- és zsolozsmakönyvét. Szentlőrincen halt meg.

Szegedy Jakab beszédeit és zsolotármagyarázatait adta ki. Csanádi Béla prózát és verseket írt. Magyar Bálint Szentlőrincen Remete Szent Pál életét írta meg. Esztergomi Gáspár, a „mézajkú szónok”, volt a Santo Stefano Rotondo perjele. „Lengyel” Szaniszló testvér könyveket fordított.

Szondi János lengyel vizitátor volt, ott is halt meg, Częstochowában.

Csanádi Ferenc római perjel volt, majd a Rend helyettes vezetője; Csúton halt meg.

**1475** előtt.

Marczali mezővárosnak pálos kolostora is volt a remeteségben Szent Domonkos tiszteletére, melynek a Marczaliak 1475-ben malmot ajándékoztak.

**1475.**

SZENT ÜDVÖZÍTŐ (SZŰZ MÁRIA) kolostor.

Kertes, Baumgart (ma Baumgarten, Ausztria).

Mai állapot: gótikus szentélye ma is áll.

Ulrik és Wolfgang Graveneck alapította. 1493-ban fölgyújtották. 1762-ben barokk stílusban újjáépítették. Mai állapot: rom.

**1475.**

KERESZTELŐ SZENT JÁNOS kolostor.

Zsámbék (Pest megye).

Mai állapot: rom.

Premontrei volt, Mátyás király adományozta a Rendnek. 1526-ig többször átépítették. 1541-ben elnéptelenedett.

Zsámbék első perjele Váci János volt.

Mátyás király a Vitéz János-féle összeesküvés után, 1475-ben adományozta a premontreiek zsámbéki monostorát a Rendnek. Ezután épült meg a nyugati szárny, megújították a kerengőt, az északi toronyra későgótikus sisakot tettek, és a nyugati oromfal rózsablakát formálták át pálos ízlés szerint. A déli kapu elé előcsarnokot emeltek, melyet csillagboltozattal fedtek le. A rendházat emeletes formában építették át. A török uralom alatt a szerzetesek elhagyták a templomot, de benne magyar pap folyamatosan működött, s az épület később nagyobb földrengést is átélt.

**1475–1477.**

SZENT EUSZTÁK kolostor.

Csút, Csót, Háros-sziget[?] (Pest megye).

Premontrei prépostság volt, Mátyás király adományozta a Rendnek. 1526 után elnéptelenedett.

Csút első perjele Budai Imre volt.

**1476.** Általános perjel: II., Szombathelyi Tamás. (1480-ig)

„Amit fiatal korában gyűjtött, azt öregen kamatoztatta.” Sokoldalú és termékeny író volt. Szemelvényeket állított össze a szentatyák beszédeiből, elmélkedéseket és intelmeket mondott tollba. Kéziratban maradt magyarázata Szent Ágoston regulájához, valamint a rendi étellel foglalkozó *Exhortatorium*. Szombathelyi a fiatalabb rendtagok számára szerkesztett könyvet, összegyűjtötte saját latin és magyar nyelvű beszédeit, a rendi káptalan ügyeinek regesztrumát, valamint saját tevékenységéről szóló feljegyzéseit.

Nagy hittudós és még nagyobb vezeklő, állandó szöges övvel testén; a jóslélek adományával kitüntetve. Mátyás király barátja, akinek megjövendölte Bécs bevételét.

**1476.**

SZŰZ MÁRIA kolostor.

Bécsújhely (ma Wiener-Neustadt, Ausztria). Meglévő kolostor volt, Szegéded Bálint költözött be hatodmagával. 1480-ban kaptak alapítólevelet. Lakói 1775-ben átköltöztek a jezsuita kolostorba.

1478-ban Tamás általános perjel előírta, hogy a tehetősebb kolostorok gondoskodjanak a szegényebbekről.

Kijavították a kápolnai kolostort, amit a törökök még 1473-ban égettek föl; akkor Gubacsy/Gubácsy Antal volt a vikárius, húsz testvérével elhurcolták, őt magát lefejezték.

**1478.** A kolozsmonostori konvent előtt volt, aki csak az alábbi feltételekkel adományozott a szentkirályi pálosok javára: „A nekik hagyott halastó halaiból a marosvásárhelyi ferences barátoknak és nővéreknek is juttassanak.”

Mátyás király ekkor egyesítette a báti és a széki monastorokat.

Szegetői Jakab, nagyhírű doktor volt, Dunántúl tartományfőnökhelyettese. Újhelyen temették el a Szent Egyed kolostorban; „teste romlatlanul nyugszik”.

**1480.** Általános perjel: Gergely. (1482-ig)

Másodszor választották meg.

Aszályos időkben a pálosok Mátyás megrendelésére esőt is tudtak csinálni, de ez már Beatrix királyné idejében történt, meglehet kis szürke mágiával is megtűzdelve.

Jellegzetes körmenetek voltak a szárazság idején, a Remete Szent Pál ereklyéit kísérő, a pestisjárványok idején járt körmenetek.

**1480.**

SZŰZ MÁRIA kolostor.

Fehéregyháza, Pilismarót/Óbuda? (Komárom-Esztergom/Pest megye).

XI. századi prépostság volt, Mátyás király adományozta a Rendnek. 1526 után elnéptelenedett. 1880-ban fedezte fel romjait Henszlmann Imre a Bohrtéglagyár helyén(?)/Pilismarót?

Mátyás királyunk e ügyben kérvényt nyújtott át IV. Sixtus pápának a fehéregyházi templom pálosoknak történő adományozása ügyében:

... Buda nevű városom közelében van egy templom, mely az Isten anyjának van szentelve s a királyi udvartól alig egy mérföldnyi távolságban fekszik. ... Azt mondják, hogy már a keresztény hitre térés kezdetén, minden más egyháznál előbb létesült. ... Méltóztassék megengedni, hogy Szent Pál remete szerzetes testvéreit abba a templomba behelyezhessem és az említett szerzetesrendnek adhassam. ...

„Fehéregyház a zárdával Ó-Budától éjszakra, a békásmegyeri területtel határos, hajdan a prépostsághoz tartozó földön, és pedig egy síkon, melyet Vértmezejének hívtak, szőlőkkel borított halmok hegytövében feküdt, hol az egyház ajtaja előtt, balra kettős forrás bugygyan ki, a halom keleti oldalából és a síkon tócsát képez, mely malmot hajt, s a honnan régi időben a patak a kőmederben a városba folyt.

»Árpád sírja, ki 907-ben e szent épület helyének közelében lett eltemetve...«

Első lakóinak a templariusokat tartja, »kiknek itt a *S. Albae Mariae de Bud.* neve alatt *telepítvényök* lett volna.«” (Rupp Jakab: *Buda-Pest és környékének helyrajzi története*)

Pilismarót csak 1493-ban került a Rend birtokába s övék maradt a török világban is. A pálosok 1576-ban kimutathatólag, már tanítással is foglalkoztak e helységben, hová a Visegrád melletti, Szent Endréről címzett monostorukból jártak ki. Az 1701. évi összeírás szerint a faluban már iskolamester is működött, de emellett a pálosok is tanítottak.

Fehéregyháza első perjele pesti Bakk Mátyás volt.

Amikor Buda visszavétele után a pálosok a mai Buda területére visszajöttek, ezen a környéken nem találták Alba Ecclesia romjait, és ekkor régebbi hiteles adatok alapján kezdték keresni egyházukat.

„A rend 1719-ben Terscsánszky Lászlót küldte el Pozsonyba, hogy a Vetusbudai káptalan ott őrzött adatai között kutasson Alba Ecclesia után. Ez a kutatás Bánfai Szabó László megállapítása szerint sikertelenül végződött, mert a kiküldött azt jelentette, hogy a kolostor és birtokai a Pilisben voltak. Erre állítólag a kutatást abbahagyták, mert képtelenségnek tartották, hogy a régi Budával kétségtelenül szoros kapcsolatban álló Alba Ecclesia a mostani Óbuda területétől távol eshetett volna.

Ennél a kérdésnél ismét érdekes feltevések vezetnek Pilismarótra. Maróton a pálosoknak volt kolostora, mégpedig az eddig talált adatok szerint kb. ugyanazon időtől kezdve (1493-tól?), amikortól az Alba Ecclesia Mátyás király intézkedése folytán a pálos rend kezelésébe került. Pilismaróton még ma is nagy része megvan annak a hatalmas kőfalnak, amelyet a pálosok építettek a török idők után a kolostor és környékének bekerítésére. A kolostor-kert belső részén ma már több építkezés történt, és így néhány helyen a felszínt megbolygatták. Ismert a fal mellett az a terület, amely a malompatak vizét gyűjtötte össze egy vízgyűjtőbe, amely vízgyűjtő valamikor régen egy vízimalmot hajtott.

Ezen a területen három halastó is volt valamikor, ezt a régi térkép jelöli. Ennek a kolostornak a környéke meglepően azonosnak tűnik avval a környékkel, amelyet az 1212-es és különösen az 1355-ös, valamint az 1524-es határjárási oklevél leírása jelöl Alba Ecclesia környékéeként. A kolostor előtt vonul el az esztergomi országút, amely egyezik az oklevelekben leírt esztergomi nagy úttal. A patak keresztül folyik az országút alatt, pontosan úgy, ahogy a régi leírás adja, és a kolostorkert mellett malmot hajt, majd három halastóvá szélesedik, pontosan úgy, ahogyan azt a régi határjárási oklevelek írják. A régi kolostor területe természetesen ma már szét van tagolva, de talajában pontosan felismerhetők a régi építkezések alapjainak vonalai. Ezzel a régi kolostorkerttel szemben van Pilismaróton az a kis domb – Kishegy – amelyen 1906-ban kiásták azt a szokatlanul nagyméretű oszlopcsarnokot, amely közelében még további két kápolna alapjait is megtalálták.” (*Noszlopi Németh Péter: Az Árpád-kori Buda nyomai a Pilisben*)

„E vidéken. (az ó-budai hegy aljában) feküdt a Boldogasszonyról nevezett fehéregyházi templom is, Mátyás korában (1479) már plébános nélküli egyszerű búcsújáró hely, melyet a király pápai engedélyvel a pálosok gondjaira bízott. (1484.) 1421-ben pl. »ante fores Albe Ecclesie in promontorio civitatis Budensis«. Régebben falu is volt. 1511-ben: pálosok »in clastro apud Albam ecclesiam B. M. V. supra Budam Veterem«.” (Csánki Dezső: *Magyarország történelmi földrajza – A Hunyadiak korában*)

**1481.** Lepoglavát fölégették a törökök, György atya újjáépíttette; Korvin János ezért őt megajándékozta, majd ott választott magának sírhelyet.

Korvin Jánosról terjedt el az a történet – mely a pálos testvérek egyszerűségét mutatja –, amikor Remetén járva, meglegedvén felhatalmazta az ottani atyákat, hogy kérjenek tőle bármit, amire szükségük van; csak a szakács kért egy új fazekat...

**1482.** Általános perjel: „Szegényded” Bálint. (1484-ig)

Mindenkit szegénydednek hívott. Ő volt az első perjel az újvári Szent Pál kolostorban. (Frigyes császár alapítása?) Kétszer hat hónapig volt hivatalában.

**1482.**

SZŰZ MÁRIA (SZENT WOLFGANG) kolostor.

Zuán, Wondorf, Bondorf, Bánfalva, Sopronbánfalva, Sopron (Győr-Moson-Sopron megye).

Mai állapot: gótikus temploma és az alapokon nyugvó kolostor ma is áll.

1441-ben már állt a Szent Wolfgang kápolna, egy pálos remete gondozásában. 1482-ben kapta meg a Rend a győri püspök engedélyével. 1495-ben épült a kolostor. 1532-ben elpusztult. 1610 után újraterelődött, 1610–1614 között újjáépítették. Később a karmelitáké lett.

A kolostor már a XV. században híres búcsújáróhely lett. A pálosok Częstochowából hozták a Fekete Mária kegykép másolatát, amit Mária Wondorf néven ismernek. A kép hosszú viszontagságok után csak 1883-ban kerülhetett vissza eredeti helyére.

A pálosokra ma már csak a befalazott bejárat feletti holló emlékeztet a kenyérről...

**1483** előtt.

SZENT MIHÁLY kolostor.

Mai állapot: rom.

Vázsony, Nagyvázsony (Veszprém megye).

Kinizsi Pál és Magyar Balázs alapította, meglévő Szent Mihály-templom helyén. 1552-ben helybeli földesurak fölgyújtották.

„Amikor a pálosrend prior-generálisa a nagyvázsonyi pálos kolostor javait a Vásonkeői Horváth-családtól a XVII. század elején visszaköveteli, a birtokjog megállapítása ügyében keletkezett per folyamán Veszprém vármegye hatósága előtt 1613-ban több tanúvallomás hangzik el. Ennek a másként Szent-Mihályi néven ismeretes klastromnak a pusztulásáról is felvilágosítást nyújtanak az említett tanúvallomások. (*Turul*, 1934. 3-4.sz.)

[...]

Folytatása következik Karácsonyi számunkban

---

**K I A D J A   A   S Z E N T   M I H Á L Y   S Z Ö V E T S É G**

**S Z E R K E S Z T I   J .   J Ó Z S E F   D Á N I E L   M I H Á L Y**

<http://www.sztmsz.webzona.hu>